

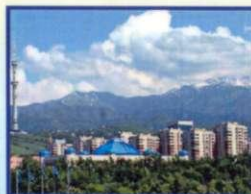

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ПАВЛОДАР ОБЛЫСЫ ӘКІМДІГІ
С. ТОРАЙҒЫРОВ АТЫНДАҒЫ ПАВЛОДАР МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
АКІМАТ ПАВЛОДАРСКОЙ ОБЛАСТИ
ПАВЛОДАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. С.ТОРАЙГЫРОВА

**«Қазақстан
Республикасындағы туризм
және география дамуының
қазіргі мәселелері: бүгіні және
болашағы» атты Республикалық
ғылыми-практикалық
конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ
19 қыркүйек 2013 жыл**

**МАТЕРИАЛЫ
Республиканской научно-
практической конференции
«Современные проблемы
развития туризма и географии
в Республике Казахстан:
настоящее и будущее»
19 сентября 2013 года**

ӘОЖ 37.0
КБЖ 74.04
Қ 18

Редакциялық алқа:

Бас редакторы - э.ғ.д., профессор Өмірбаев С.М.
Жауапты редактор - б.ғ.д., профессор Ержанов Н.Т.

Редакция мүшелері:

Ахметов Қ.Қ., б.ғ.д., профессор, С. Торайғыров атындағы ПМУ-нің химиялық технологиялар және жаратылыстану факультетінің деканы;

Есімова Д.Д., п.ғ.к., доцент, «География және туризм» кафедраның меңгерушісі;

Күзембаев Н.Е., т.ғ.к., С.Торайғыров атындағы ПМУ-нің ғылым және инновациялар департаментінің директоры;

Каюмова М.С., ғылыми-әдістемелік бөлімінің бастығы.

ISBN 978-601-238-331-7

Қ 18 Қазақстан Республикасындағы туризм және география дамуының қазіргі мәселелері: бүгінгі және болашағы» атты Республикалық ғылыми-практикалық конференциясының материалдары. - Павлодар: С.Торайғыров атындағы ПМУ, 448б.

Жинақ көпшілік оқырманға арналады. Мақаланың мазмұн сапасына автор жауап береді.

ӘОЖ 37.0
КБЖ 74.04

ISBN 978-601-238-331-7

© С. Торайғыров атындағы ПМУ, 2013

**С.ТОРАЙҒЫРОВ АТЫНДАҒЫ
ПАВЛОДАР МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
РЕКТОРЫ С.М. ӨМІРБАЕВТЫҢ АЛҒЫ СӨЗІ**

Құрметті қонақтар мен конференцияға қатысушылар!

«Қазақстан Республикасындағы туризм мен география дамуының заманауи мәселелері: бүгінгі мен ертеңі» атты конференциясына қош келдіңіздер. ҚР Тұңғыш Президенті Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан-2050» Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жана саяси бағыты» атты халқына Жолдауында туристік кластерді ұйымдастыру мен дамытуды қолға алу керек екендігін баса қадап айтты. Мен Елбасымыздың игі бастамасына қосыламын. Себебі, қазақтың дархан даласы тамаша табиғатымен әлем алдында мақтана алады. Табиғи мақтаншымызды дүниеге паш ету, оны ұйымдастыра білу, оны дамыту география мен туризм мамандықтарында білім алып жүрген студенттер, магистранттар мен ғалымдардың қолында. Бүгінгі конференция осы саладағы мәселелерді шешуге өз үлесін қосады деп сенемін. Конференция қатысушыларының жұмысына табыс тілеймін!

гостиничного бизнеса и др. Электронный учебник содержит видеоматериал – наглядный материал для студентов по направлениям организации гостиничного бизнеса, архитектуры гостиничных сооружений, правил обслуживания гостей и др.

Программа электронного учебника позволяет управлять воспроизведением и уровнем громкости. Электронный учебник снабжен тренировочными тестовыми вопросами.

Учебник может использоваться для самостоятельной работы студентов как на уроках, так и во внеурочное время для индивидуального обучения и самоконтроля.

Целью данной разработки можно считать обеспечение возможности самообразования, самоконтроля и индивидуального обучения по предмету «Гостиничное хозяйство», интенсификации традиционного учебного процесса на основе применения мультимедийных обучающих программ. Этот программный продукт ориентирован на помощь преподавателям и студентам. Значение применения электронного учебника состоит в: оптимизации и модернизации процесса обучения, возможности самостоятельного изучения учебного материала, многоуровневости, вариативности и личностной ориентации процесса обучения, повышении социальной и профессиональной мобильности обучающихся, уровне самосознания, расширение кругозора, формировании моделей познавательной и профессиональной деятельности, возможности использования учебника в качестве дидактического средства индивидуального самостоятельного обучения.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Flash 4. Анимация в Интернете – Дерек Франклин, Брукс Паттон: СПб: Символ Плюс – Санкт-Петербург, 2000.
- 2 <http://www.c-culture.ru>.
- 3 ru.wikipedia.org.
- 4 Хожиев А. Х. Особенности, преимущества и эффективности электронных учебников по специальным дисциплинам, применяемых в профессиональных колледжах // Молодой ученый. – 2012. – №2.
- 5 Концепция создания учебной литературы нового поколения для системы непрерывного образования. Ташкент: Шарк, 2002.
- 6 Категории и принципы электронных учебников O'z RH. Руководит документ. Республики Узбекистан. Ташкент. 2003.
- 7 Беляев М. И., Вымятин В. М., Григорьев С. Г. и др. Теоретические основы создания образовательных электронных изданий. – Томск: Изд-во Том. ун-та, 2002.

8 Олимов К. Т. Проблемы создания учебников специальных дисциплин нового поколения в сфере среднего специального и профессионального образования. Ташкент. «Фан». – 2004 – 143с.

ӨОЖ 008:379.85

ҚАЗАҚСТАНДА ЭТНОГРАФИЯЛЫҚ ТУРИЗМДІ ДАМУ МҮМКІНДІКТЕРІ

А.Ш. ШАКЕН, Г.Ж. РЫСБАЕВА

аға оқытушы, әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, Алматы қ.

студент, әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, Алматы қ.

Әлемнің көптеген мемлекеттерінде туризм елдің бюджет қоржынына түсетін қаржының басым бөлігін құрайтын тиімді салаға айналған. Ресми дерекке сүйенсек, дүниежүзі бойынша туризм саласынан түсетін табыс мұнайдан, көлік жүйесінен кейінгі үшінші орынды алады екен. Туризмді табыс көзі деп санайтын елдер қатарына ежелгі Мысырдан бастап, Таяу Шығыстағы, Еуропа мен Африкадағы, Австралия мен Латын Америкасындағы көптеген мемлекеттерді жатқызуға болар еді. Мәселен, Мысыр мен Грекияның, Түркия мен Италияның, Тайланд пен Біріккен Араб Әмірлігінің және т.б. осы секілді өркениетті мемлекеттердің экономикасының тамырына қан жүгіртіп отырған дәл осы туризм саласы десек, артық айтқандық болмас. Содан да болар, бұл елдерде аталған салаға айрықша көңіл бөлінеді. Нәтижесінде, бұл елдерде туризм саласы өте жақсы дамыған.

Туризм саласын дамытуды насихат жұмыстарын қарқынды жүргізу арқылы ғана жолға қоюға болады, себебі туристер қай жерге баратындығы жайлы шешімді өздері ат басын бұрған елдердің табиғатының өсемдігі мен саяси тұрақтылығының бекемдігін, демалуға барлық жағдайдың жасалған-жасалмағандығын, туристік кешендер мен демалыс орындарындағы сервистік қызмет сапасының жоғары-төмендігін талдап, тандау жасағаннан кейін барып қана қабылдай анық. Қазіргі таңда демалыс стилінде де өзгерістер пайда болуда. Қазір «Үш S»-Sea-Sun-Sand (теңіз-күн-жағажай) қағидасының орнын «Үш L»-Lore-Landscape-Leisure (ұлттық салт-дәстүрлер-пейзаж-бос уақыт) формуласы алуда [1]. Бұл тенденциядан біз адамдардың өзге елдердің ұлттық салт-дәстүрлеріне, мәдениетіне деген

қызығушылығын, яғни этнографиялық туризмнің даму перспективаларын көруімізге болады. Жалпы, туризмнің тек демалудан басқа өзге елдердің тарихымен, мәдениетімен және ғасырлар бойы халықпен бірге жасасып келе жатқан салт-дәстүрі және әдет-ғұрпымен танысуды мақсат тұтумен жасалатын этнографиялық туризм деп аталатын түрінің де маңызы зор. Жер қойнауы табиғи байлыққа толы Қазақстан туризмді, сондықтан ішінде этнографиялық туризмді дамытуға сұранып тұрған мемлекет екені ақиқат. Себебі туристік кластер жүйесін мүмкіндігінше қарқынды дамытудан еліміздің бюджет әмиянына түсетін мол қаражат тауып қана қоймай, қазақ жері мен еліміздің байырғы ұлт өкілдері - қазақтарды жалпақ жұртқа тереңірек таныстыруға қол жеткізеді. Қазақ халқының тарихын, мәдениетін, тұрмыс-тіршілігін зерттеуде белгілі бір аймақта өмір сүретін қазақтардың этнографиялық болмыс-бітімін сипаттай отырып, ондағы ерекшеліктерін, басқалардан даралап тұрған айырмашылығы мен ұқсастығын айқындаудың ғылыми маңызы. Мұнда этнографиялық ерекшеліктерді жіктеп, саралау арқылы біртұтас қазақ мәдениетінің кешенді тәлсіз бейнесі хақында, сондай-ақ көрші жұрттар арасындағы тарихи-мәдени ықпалдастық байланыстар туралы мағлұматтар кеңейтүседі, әрі ондай байланыстар мен өзгерістерге түсудің тегін, себеп-салдары туралы кеңірек танып білеміз. Сол арқылы тәл мәдениетімізді дәріптеудің, дамытудың жолдарына жауап таба алатын боламыз.

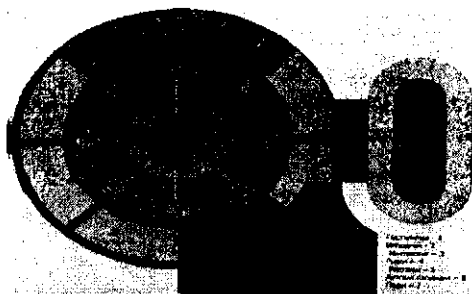
Этнографиялық туризм – бұл танымдық туризмнің ерекше бір түрі, негізгі мақсаты белгілі бір аумақта қазір өмір сүріп жатқан немесе бұрын осы аумақта өмір сүрген ұлттың этнографиялық нысандарымен, оның мәдениетімен, сәулет-құрылысымен, танысу мүмкіндік туғызатын туризм түрі [2]. Этнографиялық туризм – қазіргі таңда көптеген елдер үшін қызығушылық туғызып отырған мәдени танымдық туризмнің бір тармағы. Қазақстанда этнографиялық туризмнің дамуы жетекші және жаңа салалардың бірі болып табылады. Бұл туризмнің түрі өзінің қайталанбаушылығымен болашақта қажеттілікті талап ететін болады. Туризмнің осы түрінің дамуы, бірегей мәдени және этнографиялық мұраға бай еліміз Қазақстан үшін өте перспективті болып табылады. Қазақстанда этнографиялық туризмді дамытуға негізделген ұлттық салт-дәстүрлер, мәдениет, ұлттық ойындар, тағамдар, әдет-ғұрыптарға бай ел. Оны келесі кестеден көруге болады (Кесте -1).

1 – кесте. Қазақтың ұлттық салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары (автордан)

Қазақ халқының ұлттық салт-дәстүрлері	Ұлттық ойындары	Ұлттық тағамдары және сусындары	Ұлттық өнер: музыка аспаптары	Зергерлік қолөнері	Ұлттық киімдері	Қазақтың төрт тойы
Күйеу келу, Қыз ұзату, өлең, жырмен откен ойын сауықтары т.б.	Ақтерек, көк терек, Ақсүйек, Алтыбақан, Көкпар, Сақина салу, Асық, Күрес, Белбеу тастау, Балтамтап, Тоғыз құмалақ, Қыз куу, Асау үйрету, Тоқымқағар, Хан атпақ т.б.	Бауырсақ, Бесбармақ, Қуырдақ, Қаспақ, Құрт, Ірімшік, Қымыз, Айран, Шұбат. т.б.	Шерттер, Қылқобыз, Домбыра, Сымбызғы, Даңғара, Асқаяқ, Қамыс сырнай, Ұран, Үскірік, Саз сырнай т.б.	Білезік, Жүзік, Сырға, Шолпы, Шап, қалта, Алқа, Белбеу, Ер-тұрман т.б.	Тақия, Сауқеле, Төнішік, Шекпен, Шапан, Кебіс т.б.	Наурыз, Қымызмұрындық, Сабантой, Соғымбасы.

Елімізде туризмнің дамуына қажетті- зор аумақ, бай тарихи және мәдени мұралар бар. Әр түрлі кезеңдерде Қазақстанның бай тарихында, кең көлемді алып жатқан аумағында сақтар, ежелгі үйсіндер, ғұндар, қаңлылар, түркі тілдес тайпалар тағы басқалар өз іздерін қалдырды. Осындай ұлттық салт-дәстүрлер, мәдениет, ұлттық ойындар, тағамдар, әдет-ғұрыптарға, ұлттық құндылықтарымызға бай елімізде этнографиялық туризмді дамыту мақсатында «Этноауыл» деп аталатын жобамызды ұсынғымыз келеді. Туристерге арналған «Қазақ этноауыл» жобасы. Бұл жобада демалуға, мәдениетімізбен танысуға арналған киіз үй орналастырылады, ұлттық тағамдарымыздан дәм татуға негізделген ұлттық мейрамхана, ұлттық қолөнерімізді дәріптеуге, кәде-сый жасауға арналған шеберханалар, әр түрлі кәде-сыйларды, ұлттық тауарларымызды сатып алуға мүмкіндік беретін базар, көкпар ойынына арналған ипподром, ұлттық ойындарымызды тамашалауға, қатысуға мүмкіншілік туғызатын ойын алаңдары орналастырылады (Сурет -1).

Сурет 1. «Қазақ этно ауылы» жобасының сұлбасы (автордан)

- 1-қазақ үй;
- 2-ипподром;
- 3-шеберханалар;
- 4-сауда орны;
- 5-мейрамхана;
- 6-ойын алаңы.

Қазақстанда Ішкі жалпы өнімдегі туризмнің үлесін 10 пайызға жеткізу мүмкіндігіне келетін болсақ, 2020 жылға дейін мүмкіндіктеріміз бар. Егер біз этнографиялық ауылдарды дұрыс ұйымдастыра алсақ, Қазақстанның барлық өңіріне туристерді көп тарта алатын болар едік. Бұл үшін онда жергілікті тұрғындардың көмегімен этнографиялық ауылдарды құрастыру қажет. Бізде оған қажетті барлық негіз бар. Жалпы этнографиялық туризм арқылы халқымызды әлемге таныстырудың мүмкіндігі өте зор. **Этнотуристік** бизнесті тек қана шетелдік қонақтарға ғана арнап емес, сонымен қоса белсенді өмір ырығағына үйреніп қалған, рухани демалуды іздейтін қала тұрғындарына да бағыттауға болады. **Этнотуризм** нені ұсына алады (қазақ этносының мысалында): ұлттық киімдерге киініп суретке түсу, белгілі уақытқа жергілікті халықпен бірігіп өмір сүру, сол халықтың дәстүрлі кәсібін, шаруашылығымен айналысу, ұлттық тағамдардың дәмін татып қана қоймай- өзінше де үйрену; кешкі уақытта ұлттық ойындарын ойнап, халық ауыз әдебиетімен танысу – аңыз әңгімелерін тыңдау, аңшылық, бүркітшілік шоуларына, салт-дәстүрлерді көрсетуінде қатысу, ұлттық спорт түрлерін тамашалау, жылқымен серуендеу, кешкі мал сауу процесін бақылау т.б. Этнотуризмді кешенді дамытудың табысты іске асырылуын қамтамасыз ету, саланы мемлекеттік басқару әдістерін дұрыс тандауға тікелей байланысты. Этноауыл жобамыздың еліміздің дамуына тигізетін он әсерлері:

- этноауыл жобамызда ұлттық құндылықтарымызды, салт-дәстүрлерімізді, мәдениетімізді көрсету арқылы, қазақ атауының әлемге танылуы;

- ұлттық колөнердің дамуына негіз болуы;

- колөнер бұйымдарын жасау арқылы отандық туризм саласына инвестиция тарту;

- халқымыздың бүкіл тарихы, салт дәстүрінен толық мағлұмат беруі;
- қазақ халқының осыншама тереңнен бастау алған бай тарихы этнографиясы арқасында, сан мыңдаған шетелдік туристердің танып білу мүмкіндігі;

- ауыл адамдарының жұмыспен қамтамасыз етілуі;

- туристік инфрақұрылымның дамуына септігін тигізуі;

- ұлттық мейрамдардың аталып өтуіне мүмкіншілік жасауы;

- мәдени мұраның сақталуына ықпал етуі;

- еліміздің экономикасына қаржы түсіруге негіз болуы, 1 турист 9 адамды жұмыспен қамтитынын ескерсек, экономиканың да дамуына үлес қосар еді;

- ауыл халқының тұрмыс тіршілігінің өсуіне, әл ауқатының артуына түрткі болуы.

Қазіргі уақытта саланы мемлекеттік реттеу мынадай шараларды жүзеге асыруға бағытталуға тиіс:

1. Республикалық және аймақтық деңгейлерде этнотуризмді дамыту саясаты мен жоспарлауды үйлестіру;

2. Халық арасында этнотуризм құндылықтарын және қоршаған ортаны қорғауды насихаттау;

3. Халықтың түрлі әлеуметтік-демографиялық санаттары мен топтары арасында этнотуризмді дамыту үшін қолайлы жағдай жасау;

4. Мемлекеттің этнотуристік көрнекті орындарын құру және қорғау;

5. Этнотуризм инфрақұрылымының аса маңызды базалық компоненттерін жасау.

Этнотуризмнің Қазақстанды әлемге таныту ролі ерекшелену үшін «EXPO-2017» әлемдік көрмесін ұлттық өнердің тынысын ашуға толығынан пайдалану керек.

Қорыта келгенде, этнографиялық туризм, туризмнің перспективалық даму саласы болып табылады. Этнографиялық туризмнің дамуы, сөз жоқ, туристерді орналастыру орындарының, құрал-жабдықтары, кәде-сый жасап шығару жұмыстарының, құрылыс, өндіріс және тағы басқа да салалардың дамуына мүмкіндік туғызады. Этнотуризм ұлттық брендке әсер ететін факторлардың бірі екені анық.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 С.Р. Ердаuletов, Ж.Н. Алиева, А.Р. Жұмаділов. Туризм географиясы, Алматы 2011.

2 Биржаков М.Б. Введение в туризм / М.Б. Биржаков. Невский Фонд, Москва: 2000.

Д.Д. Есимова, Е. Скорик Значение для развития туризма в Казахстане морского порта Актау.....	310
Г.Н. Ешенова Перспективы развития туризма в Республике Казахстан.....	315
А.М. Жанабилова, А.Г. Царегородцева Структура туристского брендинга в современном Казахстане.....	322
Е.Б. Калиаскаров, Г.К. Касенова Туристско-краеведческая деятельность в Павлодарской области.....	327
Г.К. Касенова, А.К. Султумбаева Оценка современного состояния и формирования туристского имиджа в Казахстане.....	331
Ә.Т. Касенова Қазақстан Республикасындағы туризм саласының даму мәселелері.....	335
Е.В. Кочергина Проблемы развития внутреннего туризма в Казахстане.....	342
Г.Т. Кубасова Культурно-исторические предпосылки развития отдыха и туризма Западного Казахстана.....	344
О.Б. Мазбаев Туризм Казахстана. Состояние. Проблемы. Пути развития.....	352
А.Г. Царегородцева, А.К. Ракишева К вопросу оценки рекреационных ресурсов Баянаульского государственного национального природного парка.....	355
Т.З. Рысбеков Батыс Қазақстан облысындағы туристік-өлкетану қызметінің дамуы.....	359
А. Ж. Сулейменова Перспектива космического туризма.....	363

Секция 5 Туризм саласы дамуының концепциясын іске асыру мәселелері

К.М. Дюсенбаева Перспективы развития г. Астана как туристского центра.....	368
А.Е. Егинбаева, Ж.Х. Батжанов Туристік-өлкетану қызметінің педагогикалық әлеуеті.....	376
Т.Н. Жакашева Туристско-краеведческая деятельность как фактор развития гармонически развитой личности.....	380
Г.К. Касенова, М.Г. Макаева, А.О. Дюсенова Методическое обеспечение туристско-краеведческой работы в системе образования павлодарского региона: школа-колледж-вуз.....	384
Г.К. Касенова, Т.Е. Идрисов, Р.К. Темиргалиев Необходимость развития школьного туризма и краеведения.....	389
С.Т. Рысбекова Қазіргі замандағы туризмнің экономикалық ерекшеліктері.....	396

В.Ю. Сендецкая, А.Г. Царегородцева Основные требования, предъявляемые к менеджеру туристского предприятия.....	399
А. Temerbayeva The prospects and trends in tourism cluster in Kazakhstan in the regional aspect.....	405
А.Г. Царегородцева, И.А. Царегородцев Электронный учебник – как средство обучения	409
А.Ш. Шакев, Г.Ж. Рысбаева Қазақстанда этнографиялық туризмді дамыту мүмкіндіктері.....	415

Секция 6 Қазақстан Республикасындағы экологиялық туризмнің дамуы

Т.В. Антюфеева Проектирование экологической тропы для целей развития экологического туризма на особо охраняемых природных территориях (на примере разработки экологической тропы в заказнике «Кислухинский»).....	420
Д.Д. Есимова, Г.К. Сатыбалдиева, Н.Т. Абылайханова, Б.Е. Есжанов, Б.М. Тыныбеков, Н.Б. Баймурзаев «Экология» факультативтік курсты енгізу тәжірибесінің	424
Д.Д. Есимова, М. Есмағзам Туризм дамуының экологиялық-географиялық мәселелері.....	430
Г.Б. Тулшова, Қ.С. Биготанов Алматы облысы аумағындағы мемлекеттік ұлттық табиғат бақтарында экологиялық туризмді дамытудың қазіргі жағдайы.....	435